

Hajdová, Dagmar

Latinské právus a slovanské pravъ

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1960, vol. 9, iss. E5, pp. 170-171

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109788>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Karel Berka, K dějinám výrokové logiky v antice. Rozpravy Československé akademie věd, Řada společenských věd, 1959, sešit 11, ročník 69. Str. 100, cena Kčs 9,60. Praha 1959.

Známý autor předmluv a komentářů k překladům logických spisů Aristotelových a Galéna, které vyšly v posledních letech v nakladatelství ČSAV, vydal nyní samostatné pojednání o dějinách výrokové logiky v antice.

Ukazuje, jakými cestami se vyvíjely podmínky ke konečnému zformování výrokové logiky v antice, která vrcholila v logice stoiků a pokračovala pak ve svém vývoji přes Galéna k Boethiovi. Autor si klade za cíl vysvětlit vznik výrokové logiky neodtržené od společensko-historických podmínek, vystřihává se však přitom líčení konkrétní historické situace, namnoze velmi spleťité a pro celkový vývoj logiky jen těžko využitkovatelné. Zato však správně hledá spojitosti s vývojem ostatních věd ve starověku. Druhou předností Berkovy práce je to, že Berka nemodernizuje, jako je tomu v pojednáních mnoha současných filosofů západoevropských.

Kniha je cenným zpracováním náročné látky. Filosofové po ní sáhnou jistě se zájmem, klasickým filologům bude však už na mnoha místech vzdálena, např. přepisem soudů formulami. Ten však, kdo se zabývá starověkou filosofií, nebude ji moci opomenout.

Radislav Hošek

Velizar Iv. Velkov, Gradat v Trakija i Dakija prez kasnata antičnost (IV—VI v.). Proučavanja i materiali. Sofia, Akademija na naukite, 1959. Str. 281.

Bulharská monografie se zabývá poměry v městech Thrakie a Dacie na konci starověku a počátku středověku, obdobím od Diokletiana (284) po Maurikia (602). Tato otázka, která dosud čekala na podrobné monografické zpracování, má značný význam pro zkoumání kontinuity mezi antickým a středověkým městem této oblasti. Autor na podkladě pramenů ukazuje, že v době nájездů barbarských kmenů ve IV. stol. nedošlo na tomto území — až na malé výjimky — ke zničení hospodářského a politického života měst, ale že se města i v této době dále vyvíjela. Velkou pozornost věnuje sociálním poměrům ve zkoumané době. V závěrečné části se autor zabývá etnickými změnami v této oblasti na konci antiky. Ukazuje, že v území jižně od Balkánu je vidět ve vývoji měst větší kontinuitu než v severní části, kde množství barbarů, kteří se tam usídlili, způsobilo základní změny ve složení obyvatelstva a v tvářnosti materiální kultury. Autor pak správně uzavírá, že se zde města vyvíjela i za změněných podmínek dále. Kniha má ruské a německé resumé a je opatřena seznamem literatury a rejstříkem. Autorův výklad je provázen řadou ilustrací. Postrádáme však rejstřík pramenů; ten by neměl scházet. Velkovova monografie je cenným obohacením historické literatury na úseku dosud jen málo zpracovaném. Poskytuje přehledný a jasný obraz okrajového území římského imperia v době, kdy krize otrokářského řádu a nové nájězdy zvenčí ohlašovaly zánik římské říše, a tím i otrokářského řádu.

Zdeněk Zlatuška

Latinské právus a slovanské pravъ. Ve sborníku leningradské university *Romanskoje jazykoznanije*, Učenyje zapisky Leningradskogo universitěta No. 232, filologičeskij fakultět, serija filologičeskich nauk, vypusk 35, Leningrad 1958, str. 158—164, uveřejnil *A. S. Bobovič* článek, v němž vysvětluje složitý vývoj adjektiv s významem „pravý“ a „levý“ v latině a v románských jazycích. Klasického filologa zaujme v tomto příspěvku zvláště autorův pokus o etymologické zařazení lat. *prāvus* — „křivý“, „zvrácený“, „nesprávný“ k ie. kořeni, který je obsažen i v obecně slovanském *pravъ*. Nemí to první pokus tohoto druhu, autor upozorňuje na podobný výklad *É. Lewyho*, Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und

Literatur XXXII, str. 136, pozn. 2e, sám se však proti němu pokouší oprít svůj výklad i o jiné argumenty než pouze etymologické. Podle něho je význam „křivý“ u lat. adjektiva *prāvus* druhotný a vyvinul se z významu „pravý“ pod vlivem složenin typu děpravāre „zkřiviti“, „zkaziti“, které vtiskly svůj význam i výrazu základnímu. Autor v této souvislosti poukazuje i na některé další latinské případy, kdy forma bez předpony *dē-* má zcela stejný význam jako doložená, anebo alespoň předpokládaná forma s touto předponou (např. *populāri* „pustošiti“ znamenalo snad původně podle B. „osídliti lidmi“ (od *populus* „lid“, „národ“), a později teprve nabylo svého klasického významu vlivem složeniny *dēpopulāri*). Možnost tohoto výkladu u slova *prāvus* potvrzuje podle B. i to, že lat. *laevus* „levý“, které má obdobu i v jiných ie. jazycích, nemá v latině oppositum, jež by mu bylo protikladné i svou formou, tak jako je tomu v případě slovanského *lěv*: *prav*. (Jediný tvarový protiklad u lat. výrazů pro „levý“: „pravý“ je ve dvojici *dexter*: *sinister*; ani třetí lat. slovo pro „levý“, výraz *saevus*, nemá totiž, jak autor zdůrazňuje, své speciální tvarové oppositum.)

Bobovičův výklad je zajímavý, i když čtenáře zcela nepřesvědčuje. Jednak si lze totiž u *populāri* a sloves mu podobných představit vznik významu „pustošiti“ a pod. i bez zpětného vlivu jejich složeniny s *dē-* (B-ovi se nepodařilo vyvrátit, že u *dēpopulāri* dodává předpona *dē-* tomuto slovesu spíše význam „úplně zpustošiti“), jednak předpokládané oppositní *prāvus* proti nepochybně indoevropskému **lěvos*, resp. **lauios* nechybí jen v latině, nýbrž i v řečtině.

Dagmar Hajdová

Olga Elia, Xenion. Nature morte e paesaggi campani. Napoli, 1958.

Jako xenion pro účastníky VII. sjezdu klasických archeologů dala pořídít Banco di Napoli splendidní nevelkou publikaci, pro niž vybrala O. Elia osm dobře dochovaných ukázek z nástených maleb v Herkulaneu, Pompejích a v Stabíích. Jsou to čtyři zátíši (Obětní dary Dionysovi, Ryby a mořští měkkýši, Drubež a košíky s tvarohem, Košík s ovocem) v koloritu jemně laděném, a čtyři krajinky s exotickými i římskými architekturami a s figurální stafáží. Zvláště pečlivým provedením vyniká krajinka z vily Agrippy Postuma v Pompejích (tab. VII). Autorka výběru ukázek, podaných v barevné reprodukci, v stručném doprovodném textu výstižně charakterizuje oba tyto příznačné druhy římského malířství. Omezený počet výtisků (500) činí z publikace edici vzácnou.

Gabriel Hejzlar

Co chystají nakladatelství pro nejbližší dobu?

Státní nakladatelství politické literatury: Macháček Josef a kol., Ateistický slovníček (str. 170, Kčs 7,30); Překlady: Karel Kautsky, Původ křesťanství (stran 490, Kčs 23,50); Bernal J. D., Věda v dějinách (str. 800, Kčs 55); Dějiny světa III (str. 895, Kčs 89,50); Dějiny světa IV (str. 823, Kčs 88).

Orbis: Plautus, Komédie o strašidle (str. 80, Kčs 5,10).

Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění: M. T. Cicero, Dvě rozmluvy; G. E. Lessing, Laokoon.

Filozofická fakulta v Brně vydá pojednání Miroslava Flodra, Skriptorium olomoucké.

Sportovní a turistické nakladatelství vydává u příležitosti II. spartakiády knihu Spartakus (P. Oliva — Věra Olivová).

Ze zahraničí se nám dostalo několik zpráv:

Akademie—Verlag v Berlíně vydal dvě publikace ve známé edici Corpus vasorum antiquorum (Band 14, I), jež zachycují sbírky z Lipska a Altenburgu. Prof. H. J. Mette vydal významnou sbírku Aischylových zlomků, která zahrnuje nejnovější značné papyrové nálezy